

LİSELERE GEÇİŞTE YENİ SİSTEM VE NİTELİKLİ ORTAÖĞRETİM İÇİN YOL HARİTASI

ARALIK 2017

Yazarlar: Didem Aksoy, Burcu Meltem Arık

Katkıda Bulunanlar: Aysel Madra, Ertuğrul Polat, Yeliz Düşkün, Umay Aktaş Salman

Bu bilgi notunda TEOG yerine gelecek yeni sistemin detayları, Türkiye’de son 20 yıldır ortaöğretime geçiş sistemlerinde yapılan değişiklikler ve dünyadan başarılı ortaöğretim reform örnekleri tartışılıyor. Bunların ışığında Türkiye için kalıcı çözüm önerileri sunuluyor.

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), 19 Eylül 2017 tarihinde Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş (TEOG) sisteminin 2017-2018 eğitim-öğretim yılında uygulanmayacağını açıkladı. 2017-2018'de sınava girecek yaklaşık 1,2 milyon çocuğun, velilerin, öğretmenlerin ve okulların etkilendiği¹ bu ani gelişme, kamuoyunda tartışma yarattı.

MEB, 5 Kasım 2017 tarihinde TEOG yerine gelecek yeni sistemi açıkladı. Millî Eğitim Bakanı, kamuoyunun paylaştığı kaygı ve önerileri dikkate aldıklarını belirtse de, hangi görüşlerin dikkate alındığını ve nasıl değerlendirildiğini açıklamadı. Yeni sistem için yararlanılan bilimsel çalışmalar ve kaynakçalar da belirsizliğini koruyor.

---

¹ Hürriyet (Eylül 2017, 18). TEOG kaldırıldı mı? 2018'de TEOG olacak mı? Ekim 2017'de şuradan erişildi: <http://www.hurriyet.com.tr/teog-sistemi-kaldirilacak-mi-iste-egitimcilerin-teog-gorusleri-40580811>

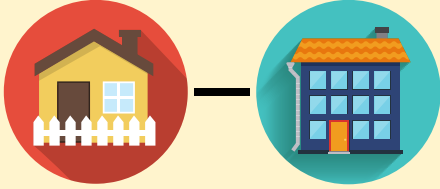
YENİ SİSTEM NE GETİRİYOR?

TEOG'un yerine gelen sistemle sınav zorunluluğu kalktı. İsteyen öğrenciler sınavla seçici liselere yerleşebilecekken, isteyenlerin sınavsız da tercih yapabileceği belirtiliyor.

S İ N A V S I Z S İ S T E M

İkamete göre eğitim bölgeleri oluşturuluyor.

Öğrenciler tercihlerine göre **evlerine yakın** okullara yerleştiriliyor.

Kimsenin istemediği bir okul türüne **yerleştirilmeyeceği** belirtiliyor.

5 TERCİH

Öğrencilere ikamet ettikleri eğitim bölgesinden bütün türleri kapsayan 9 lise seçeneği veriliyor. Öğrencilerin **5 tercih hakkı** oluyor.

Güzel sanatlar ve spor liseleri, öğrencilerini **kendileri seçiyor**.

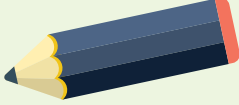
2018

Sınavla ve sınavsız yerleştirme sonuçları **Haziran 2018**'de açıklanıyor.

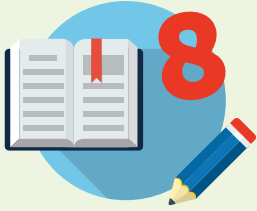
YENİ SİSTEM NE GETİRİYOR?

TEOG'un yerine gelen sistemle sınav zorunluluğu kalktı. İsteyen öğrenciler sınavla seçici liselere yerleşebilecekken, isteyenlerin sınavsız da tercih yapabileceği belirtiliyor.

S İ N A V L I S İ S T E M

Seçici liselere gitmek isteyen öğrenciler için yerelde yapılacak merkezi sınava **sadece isteyen öğrenciler, ücretsiz olarak girebiliyor.**

Sınav, 8. sınıf öğretim programını içeriyor. 20 Fen, 20 Matematik, 20 Türkçe, 10 İnkılap Tarihi, 10 Din Kültürü ve 10 Yabancı Dil sorusu soruluyor.

Sınavla öğrenci alan
600
seçici lise

Mayıs ayında açıklanıyor.

Seçici liseye yerleşemeyen öğrencilerin buldukları eğitim bölgelerinden **tercih ettikleri okullara** yerleştirileceği belirtiliyor.

8. sınıfın son haftası yapılacak sınav; **sözel** ve **sayısal** olmak üzere iki bölümden oluşuyor.
90 çoktan seçmeli soru için 135 dakika süre veriliyor ve sınavda açık uçlu soru yer almıyor.

Sınava giren öğrenciler **5 seçici lise** ve buldukları eğitim bölgelerinden **5 okul tercih** hakkına sahip oluyor.

Özel ve yabancı liseler **kendi sınavlarını yapabiliyor** ya da yapılan merkezi sınav sonucunu kullanabiliyor.

2018

Sınavla ve sınavsız yerleştirme sonuçları **Haziran 2018**'de açıklanıyor.

YENİ SİSTEMİN YANITSIZ BIRAKTIĞI SORULAR VE RİSKLER

- Yeni sistemi detaylı açıklayan bir belge ne zaman yayımlanacak?
- MEB, sınavsız girilecek okulların niteliğini artırmak için hangi eğitim politikalarını uygulayacak?
- Seçici okullar hangi kriterlere göre belirlenecek? Bu kriterlerin belirlenmesi süreci şeffaf ve katılımcı olacak mı?
- Kontenjan yetmediğinde her öğrencinin istediği okula gitmesi nasıl sağlanacak? Okulların kontenjanları artırılacak mı?
- İstenen okul türlerinde kontenjan kalmaz ve veliler çocuklarını belirli türdeki okullara göndermek istemezlerse öğrenciler açık liseye mi gönderilecekler? Eğitim bölgeleri dışındaki bölgelerden de tercih yapılabilecek mi?
- Yerleştirmede okul notu dikkate alınacaksa “hormonlu notlar” nasıl önlenecek?
- Dezavantajlı bölgelerdeki başarılı öğrencilerin farkına varılması ve seçici okullar sınavı sürecinde desteklenmesi için okullarda PDR sistemi ve öğretmenler eş zamanlı olarak güçlendirilecek mi? Güçlendirme için ne tür somut adımlar atılacak ve stratejiler geliştirilecek?
- Sınav sözel ve sayısal olmak üzere iki bölümden oluşuyor. Sınavdan tek puan mı çıkacak yoksa sayısal ya da sözel gibi ağırlıklı puanlarla belli okullara, örneğin fen liselerine, yerleştirme yapılacak mı?
- Özel okullar kendi sınavlarını yaptığı takdirde lojistik sorunu nasıl çözülecek? Lojistik sorununun fırsat eşitliğinin önüne geçmesi nasıl engellenecek?
- Yeni sistem velilerin çocuklarını daha iyi okullara yerleştirebilmesi için belirli eğitim bölgelerine taşınması riskini doğuruyor. Bu durum ikamet bölgelerinde sosyoekonomik ayrışmaya neden olabilir.
- Yıl sonunda tek bir sınav yapılmasının seçici okullara girmek isteyen öğrenciler için sınav stresini artırma riski vardır. Seçici liselere öğrenci yerleştirmede tek girdinin merkezi sınav sonucu olması dershaneye yönelimi devam ettirebilir.
- Bu yıl TEOG'a hazırlanan öğrenciler yalnızca 8. sınıf derslerine hazırlanıyorlardı. Seçici okullar sınav içeriğinin 6-8. sınıf öğretim programlarını kapsamaması bu yıl sınava girecek öğrenciler için dezavantaj yaratabilir.
- Sorular bilgi ezberini değil, okuma anlama, yorumlama gibi üst düzey becerilerini ölçmediği ve nitelikli olmadığı takdirde sınav sonuçlarında puan yığılması olma riski doğacaktır.

**SON 20 YILDA
5 FARKLI SİSTEM,
10 FARKLI BAKAN**

2008-2011

Çoklu Seviye Belirleme Sınavı (SBS) ile Ortaöğretime Geçiş Sistemi (OGES) uygulandı.

1997-2004

Lise Giriş Sınavı (LGS) uygulandı.

Not ortalaması 5 üzerinden 4 olan öğrenciler resmi/özel fen ve Anadolu liselerine girmek için LGS'ye girme hakkına sahip oldular. Özel okullar ve polis kolejlerinin ayrı sınavı vardı. Sınavları tek çatı altında toplamak amacıyla kaldırıldı.

6, 7 ve 8. sınıfların sonunda hesaplanan sınıf puanlarının (SP) ağırlıklandırılmış ortalaması alınarak Ortaöğretime Yerleştirme Puanı (OYP)⁴ hesaplanmaya başlandı. SBS'lerin dershaneye başlama yaşınının 4. sınıfa düşmesine⁵, okul dışı kaynaklara yönelimin artmasına okulda uygulanan eğitimin önemini kaybetmesine, öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimlerinin olumsuz etkilenmesine neden olduğu için çoklu seviye belirleme sınavı kaldırıldı.⁶

2005-2008

Ortaöğretim Kurumları Seçme ve Yerleştirme Sınavı (OKS) uygulandı.

Not ortalaması 5 üzerinden 4 olan öğrenciler için tek sınav yapılmaya başlandı.²

Telafi sınavının olmaması, derslerin ve öğrenme süreçlerinin önemsizleşmesi, sistemin sınav odaklı olması, gerçek hayata ve ortaöğretime hazırlanmaması benzeri nedenlerle kaldırıldı.³

2 A.g.e.

3 Gür, B. S., Çelik, Z. & Coşkun, İ. (2013). Türkiye'de Ortaöğretimin Geleceği: Hiyerarşi mi Eşitlik mi? SETA Analiz, 69, s.1-26.

4 Ortaöğretime Yerleştirme Puanı (OYP) = %25xSP6 + %35xSP7 + %40xSP8 OGES'in ilk yılında sınıf puanları hesaplanırken öğretmenlerin öğrencilerini değerlendirdikleri puanların aritmetik ortalaması alınarak oluşturulan Davranış Puanı da ekleniyordu. Ancak, ilk sınavdan sonra gelen şikayetler üzerine Danıştay öğretmenler tarafından verilecek olan davranış puanı uygulamasının kamu yararına uygun olmadığı gerekçesiyle davranış puanının eklenmesi koşulunu iptal etti.

5 Salman, U. A. (7 Temmuz 2013). Havuz probleminden daha zor: 11 yılda eğitim sisteminde 13 değişiklik. Radikal. Ekim 2017'de şuradan erişildi: <http://www.radikal.com.tr/turkiye/havuz-probleminden-daha-zor-11-yilda-egitim-sisteminde-13-degisiklik-1140795/>

6 A.g.e.

2011-2013

Tekli SBS ile Ortaöğretime Geçiş Sistemi (OGES) uygulandı.

OYP, 8. sınıf SBS puanı ve ortaokul not ortalaması dikkate alınarak belirlendi. SBS'ler sadece 8. sınıfın sonunda uygulanmaya başlandı. Çoklu ve tekli SBS ile OGES'te sınava girmek istemeyen öğrenciler, mahallelerinde evlerine yakın bir genel liseye ya da sınavla öğrenci almayan bir mesleki ve teknik liseye gidebiliyorlardı. OGES, tek bir sınav ile öğrencilerin anlık performanslarını ölçmenin önüne geçmek ve öğretim programlarına odaklanarak sınavtaki kazanımları ön plana çıkarmak gibi gerekçelerle kaldırıldı.⁷

2013-2017

Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş (TEOG) sistemi uygulandı.

2013-14 eğitim-öğretim yılında genel liselerin Anadolu liselerine dönüşümü tamamlandı. "4+4+4" düzenlemesi olarak bilinen 12 yıl zorunlu eğitime geçildi. Ortaöğretime geçiş için TEOG getirildi ve ortaöğretime yerleşecek tüm öğrenciler için zorunlu kılındı.⁸ 8. sınıfta altı temel dersin⁹ her biri için ikişer sınav, bir yılda toplam on iki sınav merkezi olarak yapılmaya başlandı. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi değerlendirmeye eklendi. Çoktan seçmeli sorulara dayanması nedeniyle öğrencilerin test çözmeye odaklanması,¹⁰ sınavla öğrenci alan okul sayısının zaman içerisinde artmasıyla zaten ayrıştırıcı bir yapıda olan sistemin, tüm okulların sınavla öğrenci almaya başlamasıyla daha ayrıştırıcı ve daha rekabetçi bir yapıya dönüşmesi¹¹ nedeniyle 2017-2018 eğitim-öğretim yılı başında kaldırıldı.

Tüm bu süreçte Millî Eğitim Bakanı olarak görev yapan isimler de sık sık değişti:

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI	GÖREVE BAŞLAMA TARİHİ	GÖREV BİTİŞ TARİHİ
Mehmet Sağlık	28 Haziran 1996	30 Haziran 1997
Hikmet Uluğbay	30 Haziran 1997	11 Ocak 1999
Metin Bostancıoğlu	11 Ocak 1999	10 Temmuz 2002
Necdet Tekin	10 Temmuz 2002	18 Kasım 2002
Erkan Mumcu	18 Kasım 2002	14 Mart 2003
Hüseyin Çelik	14 Mart 2003	1 Mayıs 2009
Nimet Çubukçu	1 Mayıs 2009	6 Temmuz 2011
Ömer Dinçer	6 Temmuz 2011	24 Ocak 2013
Nabi Avcı	24 Ocak 2013	24 Mayıs 2016
İsmet Yılmaz	24 Mayıs 2016	Görevde

7 Milliyet (2013, Temmuz 3). SBS kalkıyor, dersaneler kapanıyor. Ekim 2017'de şuradan erişildi: <http://www.milliyet.com.tr/sbs-kalkiyor-dersaneler-egitimsbs-1731494/>

8 Şad, S.N. & Şahiner, Y.K. (2016). Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş (TEOG) Sistemine İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Veli Görüşleri. İlköğretim Online, 15(1), s.53-76.

9 Öğrencilerin sınava girdiği altı temel ders şunlardı: Türkçe, Matematik, Fen ve Teknoloji, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, Yabancı Dil.

10 A.g.e.

11 Gür, B. S., Çelik, Z. & Coşkun, İ. (2013). Türkiye'de Ortaöğretimin Geleceği: Hiyerarşi mi Eşitlik mi? SETA Analiz, 69, s.1-26.

ANA SORUNLAR 20 YILDIR YERİNDE DURUYOR

1997'den bu yana denenen kademeler arası tüm geçiş sistemlerin ortak hedefleri: “okul dışı kaynaklara yönelimi azaltmak, öğrenciler için tek ve ana hedefin sınav olmasını engellemek, üst düzey becerilerin ve temel yaşam becerilerinin önemsizleşmesinin önüne geçmek, öğrencileri gerçek hayata hazırlamak, fırsat eşitliğini sağlamak, öğrencilerde sınav kaygısını azaltmak, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklere katılımı artırmak ve okula devamsızlığı azaltmak” olarak paylaşıldı. Ancak sistemlerin hiçbiri söz konusu hedeflere ulaştırmadı ve MEB her defasında benzer gerekçelerle sistem değişikliğine gitti.

Nicel çalışmalar, geçiş sistemleri arasında yalnızca TEOG'un öğrencilerde sınav kaygısını ve okula devamsızlığı görece azalttığını gösteriyor.¹² Ancak fırsat eşitliğinin sağlanması, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklere katılımın artırılması, öğrencilere üst düzey beceriler kazandırılarak onları gerçek hayata hazırlamak gibi hedeflerin TEOG'la da gerçekleşmediği görülüyor. Bunun yanı sıra, TEOG'un sınav kaygısını düşürmekle birlikte liseye yerleşme ve kayıt sürecinde öğrencilerin kaygılarını artırdığı da biliniyor.¹³

Geçmiş deneyimler, eğitimin niteliğine yönelik ana sorunlara çözüm bulunmadığı takdirde, yeni sistem ne olursa olsun aksayan ve geliştirilmesi gereken yönleri olacağına işaret ediyor. Var olan sistemin aksayan yönlerini saptayarak zamana yayılan bir süreç içinde sistemi iyileştirip geliştirmek uzun vadede daha etkili bir çözümdür. Bu anlamda, **Türkiye'de eğitim politikalarının sürece yayılan, veriye dayalı yollarla yapılmaması en temel ve en öncelikli sorunlardan biridir.**

Türkiye'de ortaöğretim kurumlarına öğrencilerin nasıl yerleştirileceği tartışmalarında ağırlıklı olarak buz dağının görünen kısmına odaklanıldı. Öğrencilerin iyi olma halini destekleyen etkili bir yerleştirme sistemi için seçici okulların dışında kalan tüm ortaöğretim kurumlarında eğitimin niteliğinin iyileştirilmesi gerekliliği çok az tartışıldı. **Nitelikli eğitime erişim sınırlı olduğu sürece, rekabetçi olmayan ve öğrencilerin iyi olma halini destekleyen bir geçiş sistemi ve ortaöğretim süreci tasarlamak olanaksızdır. Nitelikli eğitim veren ortaöğretim kurumlarının sayısı artırılmadığı ve okullar arasındaki nitelik farkı azalmadığı takdirde, yeni sistemin var olan sorunları tekrarlaması kaçınılmazdır.** Millî Eğitim Bakanının okulların niteliğinin artırılacağına dair demeci değerlidir. Öte yandan, okullarda nitelik artışının MEB'in özellikle 2011'den bu yana politika ve uygulamalarına yansıyan bir öncelik olmadığı görülüyor. Okulların niteliğinin MEB nezdinde nasıl artırılacağını görmek, tartışmak ve izlemek önemli olacaktır.

12 Şad, S.N. & Şahiner, Y.K. (2016). Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş (TEOG) Sistemine İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Veli Görüşleri. İlköğretim Online, 15(1), s.53-76; Özkan, M. ve Özdemir, E. B. (2014). Ortaokul 8. Sınıf Öğrencilerinin ve Öğretmenlerinin Ortaöğretime Geçişte Uygulanan Merkezi Ortak Sınavlara İlişkin Görüşleri. Tarih Okulu Dergisi (TOD), 7(10), s.441-453; Öztürk, F. Z. & Aksoy, H. (2014). Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş Modelinin 8. Sınıf Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Ordu İli Örneği). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33(2), s.439-454.

13 Çelik, Z., Boz, N., Arkan, Z. & Toklucu, D.K. (2017). TEOG Yerleştirme Sistemi: Güçlükler ve Öneriler. SETA: Ankara.

DÜNYADAN BAŞARILI ORTAÖĞRETİM REFORMLARI

Tartışmalarının odağına Türkiye’de ortaöğretim kurumlarındaki eğitimin niteliğinin ve nitelikli eğitime erişim olanaklarının artırılmasını yerleştirmek uzun vadede daha etkili olacaktır. Dolayısıyla, **“ortaöğretim kurumlarında gençlerin temel yaşam becerilerini kazanmasına, potansiyellerini gerçekleştirmelerine olanak sağlayan nitelikli bir eğitimi nasıl inşa eder ve yaygınlaştırırız?”** sorusu tartışmaların ve eğitim politikalarının merkezine alınmalıdır. Cevap ararken eğitimde başarılı ülkelerin ortaöğretim kurumlarını nasıl yenilediğine ve daha nitelikli bir eğitimi öğrencilerine nasıl ulaştırdığına bakmak yararlı olacaktır.

KANADA

Kanada’da, Türkiye’nin yaşadığı sorunların benzeri 1980’lerden 2000’li yıllara kadar yaşandı. Bu yıllarda, eğitim reformunun odağında merkezi sınavlar ve testlerle başarı ölçülmesi yer alıyordu. Eğitimin niteliği kötüleşince, kamuoyu eğitimin ve okulların niteliğini sorguladı, devlete karşı güvensizleşti.¹⁴ **Kanada Hükümeti, 2000’lerden itibaren stratejisini değiştirerek odağına kamuoyunun güvenini kazanmayı ve eğitim kurumlarının niteliğini yükseltmeyi koydu.** Bunu iki temel strateji çerçevesinde gerçekleştirdi: 1) öğretmenlerin mesleki kapasitesini geliştirmek, 2) eğitim politikalarını ve reformunu kamuoyunun desteğini alarak ve öğretmenlerle işbirliği içinde yapmak.

Başarısızlığın nedenleri konusunda akademisyen analizlerine başvurdu. Eğitimle ilgili tartışmaların ve uygulanan stratejilerin hiçbir zaman doğrudan öğrencinin öğrenme deneyimini iyileştirmeyi hedef almadığı ortaya çıktı. Sonucunda öğrenci odağa alındı; öğretmen, sendika ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içinde çalışıldı. İşbirliği, paydaşlardan sadece görüş almayı değil, paydaşlarla düzenli toplantı ve çalıştay yapılmasını, programların birlikte tasarlanmasını kapsadı. Eğitim sistemine olan güvensizlik büyük oranda azaldı; öğrenciyi odağa almak eğitimin niteliğini artırdı.¹⁵

ŞANGHAY, ÇİN

Çin de, 1980’lerde benzer sıkıntılar yaşadı. Nitelikli eğitim veren çok az sayıda seçici lise vardı ve bunlara sınırlı sayıda öğrenci gidebiliyordu. Oldukça rekabetçi bir sınav yapılıyordu. Sınav, öğrenci ve velileri stres ve baskı altına sokarken, okul ve öğretmenleri sınav ve test odaklı bir eğitim vermeye zorluyordu. 1990’larda kapsamlı bir eğitim reformu başlatıldı. Merkezi lise yerleştirme sınavı kaldırıldı, öğrenciler mahallelerindeki ortaöğretim kurumlarına yerleştirildiler. Çocuklarını seçici bir liseye gönderme şansı kalmayan veliler, çocuklarının nitelikli bir eğitim alamadığına yönelik kaygılarını dile getirdiler. Bunun üzerine, belirli bir harç karşılığında, velilerin ve çocukların tercihlerini de gözeterek, öğrencilerin diğer mahallelerde seçtikleri okullara yerleşebilmeleri sağlandı.

14 OECD. (2010). Strong performers and successful reformers in education: Lessons from PISA for the United States. Paris: OECD.

15 A.g.e.

Bu uygulama, sosyoekonomik açıdan dezavantajlı öğrenciler için adaletsiz oldu. Ancak, eş zamanlı olarak eğitim niteliği daha düşük olan liselerde reform yapılmaya başlandı. Nitelikli eğitim tüm liselere yayılmaya başladı. Kırsaldaki dezavantajlı okulların fiziki durumu güçlendirildi, bu okullara ayrılan bütçe artırıldı. Dezavantajlı öğrencilerin akademik gelişimi iyileşti ve akademik fırsat eşitsizliği azaldı. Akademik olarak başarılı olan okulların müdür ve öğretmenleri daha başarısız okullara transfer edildi. Bu transferler, deneyimsiz öğretmenlerin gelişimini destekleyerek okulların güçlenmesini sağladı.¹⁶ Bu reform ve politikalar sonucunda, Şanghay PISA'da en yüksek performanslardan birini gösterdi.¹⁷

ALMANYA

Almanya, PISA 2000 değerlendirmesinde OECD ortalamasının altında yer aldı. Bu, Almanya'nın Avrupa'daki ortaöğretim kurumları arasında eşitsizliğin en yüksek ülke olduğunu, düşük sosyoekonomik sınıftan gelen öğrencilerin diğer ülkelere göre çok daha kötü akademik gelişim gösterdiğini ortaya koydu. Uzmanlar, bu olumsuz tabloyu Almanya'nın ayrıştırılmış ortaöğretim yapısına bağladılar. Almanya'da tüm ortaöğretim kurumları üçe ayrılıyordu: akademik olarak en başarısız öğrencilerin gittiği *Hauptschule*, ortalama bir akademik başarısı olan öğrencilerin gittiği *Realschule* ve en yüksek akademik başarıya sahip öğrencilerin gittiği ve mezuniyetin ardından statüsü yüksek işlere kapı açan *Gymnasium*.

2000 yılındaki olumsuz sonuçlardan sonra Almanya'nın birçok eyaleti öğrencileri daha geç yaşta ve daha az ayrıştırma yoluna gitti. Hamburg, Bavaria, Saxony gibi birçok eyalet *Hauptschule* ve *Realschule* okullarını birleştirdi. Batı Berlin ise tüm ortaöğretim türlerini birleştirerek tek tür kapsayıcı lise oluşturdu. Liselerin akademik olarak daha heterojen bir yapıya dönüşmesiyle öğrencilerin genel akademik başarıları yükseldi, sosyoekonomik adaletsizlikler azaldı. 2012'de Almanya'nın PISA başarısı OECD ortalamasının üstüne çıktı; öğrencilerin sosyoekonomik düzeyinin akademik başarıları üzerindeki etkisi büyük oranda düştü.¹⁸

SİNGAPUR

Singapur, geçtiğimiz yıllarda öğrencilerin ilkokulu bitirirken girdikleri sınavın hem öğrenciler hem de veliler üzerinde büyük bir baskı ve stres oluşturduğunu gördü¹⁹. Tek bir doğru cevabın sınav sonucu üzerinde önemli bir etkisi bulunan, oldukça detaylı bir puanlamanın kullanıldığı sistemde daha geniş puan bandı aralıklarının kullanılmasının mevcut sıkıntılara çözüm getireceği düşünüldü.

2013 yılında Başbakan, sınav baskısını azaltmak için bir reforma ihtiyaç olduğunu dile getirdi.²⁰ Sınav sisteminin değişeceği resmi olarak 2016 yılında duyuruldu, yapılan

16 Cheng, K.M. (2011). Shanghai: How a Big City in a Developing Country Leaped to the Head of the Class. Marc S. Tucker (Ed.) Surpassing Shanghai: An Agenda For American Education Built on the World's Leading Systems. Cambridge: Harvard Education Press.

17 OECD. (2010). Strong performers and successful reformers in education: Lessons from PISA for the United States. Paris: OECD.

18 OECD. (2010). Strong performers and successful reformers in education: Lessons from PISA for the United States. Paris: OECD.

19 Straits Times (2013, Ağustos 18). NDR 2013: PSLE scores to use wide bands for grades like O' levels. Ekim 2017'de şuradan erişildi: <http://www.straitstimes.com/singapore/ndr-2013-psle-scores-to-use-wide-bands-for-grades-like-o-levels>

20 A.g.e.

değişikliğin ise 2021 yılından itibaren geçerli olacağı açıklandı.²¹ Dolayısıyla önemli bir reformun uygulamaya konulması on yıla yakın bir zamana yayılarak yumuşak bir geçiş yapılması hedeflendi. Singapur'da ilköğretimden ortaöğretime geçişteki sınav sisteminde yapılan bu değişiklikler eğitim politikası yapım süreçleri açısından iyi bir örnek teşkil ediyor.

---

21 Straits Times (2016, Temmuz 12). PSLE scoring revamp: T-score replaced by eight wider grade bands in 2021. Ekim 2017'de şuradan erişildi: <http://www.straitstimes.com/singapore/education/psle-scoring-revamp-t-score-replaced-by-eight-wider-grade-bands-in-2021>

KALICI ÇÖZÜMLER İÇİN GEÇMİŞ DENEYİMLERDEN ÖĞRENMEK, VERİ TEMELLİ VE ÇOCUK ODAKLI EĞİTİM POLİTİKALARI GEREKİYOR

Ortaöğretime geçiş sistemlerine dair çok daha köklü ve kapsamlı değişiklikler gerektiren derin sorunlar bulunuyor. Bunların başında, eğitim politikalarının hazırlanma ve uygulanma süreci ile okullar arasında eğitim niteliğinin farklılaşması yer alıyor. PISA 2015 sonuçları Türkiye’de 15 yaşındaki öğrencilerin öğrenmediğine, üst seviye becerilerine sahip olamadığına işaret ediyor. Eğitim tartışmalarının odağının sınav sistemi ve hangi çocuğun hangi okula gideceği ile kısıtlı kalması, nitelik tartışmalarını gölgelemeye devam ediyor. Bu bölümde, ortaöğretim alanında öncelikli olarak iyileştirilmesi gereken alanlara temel öneriler veriliyor.

Eğitim politikalarını hazırlama, düzenleme ve uygulama süreci veri temeline dayandırılmalı ve tüm paydaşları dahil ederek katılımcı süreçlerle yapılmalıdır.

Türkiye’de, özellikle son 20 yılda eğitim politikalarına yönelik değişiklikler oldukça hızlı, ani ve katılımcı olmayan bir biçimde yapılıyor. Bunun sonucunda, değişiklik gerekçeleri bilimsel bir zeminde incelenemiyor ve veriye dayalı gerçekçi uygulamalar geliştirmek zorlaşıyor. **Değiştirilmesi planlanan politika ve sistemlerin öncelikle aksayan yönleri tespit edilmeli, analizler yapılmalı; analiz sonuçları değerlendirilerek zamana yayılan bir süreç içinde reform çalışmaları uygulamaya geçirilmelidir.**

Katılımcı süreçlerin işletilmesi iyi yönetişimin gerekliliğidir. Ancak **katılımcılık, yalnızca görüş almayı değil, birlikte tasarlama ve uygulamayı da kapsamalıdır.** Özellikle öğretmenler, öğrenciler ve veliler gibi önemli paydaşların sürece aktif katılımı hedeflenmelidir. Katılımcı olmayan süreçler, geliştirilen politikaların ihtiyaca yönelik olmamasına; öğretmenlerin, müdürlerin ve eğitimin diğer önemli paydaşlarının yapılan değişiklikleri sahiplenmemesine; dolayısıyla politikaların başarılı ve etkili bir şekilde gerçekleştirilmemesine yol açabilir.

Türkiye, ayırım yapılmaksızın tüm paydaşların katılımı ile ülkenin zorda olan eğitim sistemini masaya yatırmalı; “eğitim sorunu”nun çözümünü beraber geliştirmelidir. **Eğitim toplumun her paydaşı için ortak bir değerdir ve böyle bir değer inşası birlikte yapılmalıdır.**

Öğrencilerin sosyal, duygusal ve akademik açıdan **güçlenmesi ve eğitim sisteminin daha eşitlikçi olması için eğitimin niteliğinin tüm ortaöğretim kurumlarında yükseltilmesi gerekiyor.**

Eğitimin niteliğinin yükselmesi ve okullar arasındaki nitelik farkının azalması, geçiş sistemine atfedilen önemi azaltacak ve sistemin daha eşitlikçi olmasını sağlayacaktır. Millî Eğitim Bakanı’nın 5 Kasım 2017 tarihinde yaptığı “asıl gayemiz bütün liselerin verdiği eğitim niteliğini yükseltmek, her liseyi bir fen lisesi veya bir proje okul seviyesine çekmektir” açıklaması olumludur. Bu hedefin sadece bir açıklama olmaktan öteye geçebilmesi için Bakanlık bu hedef yönünde atacağı somut adımları açıklamalı, paydaşların görüşlerini alarak bu yöndeki stratejisini sağlam ve veri temelli bir şekilde yapılandırmalıdır. MEB strateji ve uygulamalarını “eşitlik” ilkesinde hayata geçirmelidir. Eğitim bölgeleri belirlenirken, farklı bireysel, akademik ve mesleki eğitim ihtiyaçlarının karşılanabileceği program çeşitliliği, insan kaynağı ve altyapının olduğu ortaöğretim kurumları olması sağlanmalıdır.

DEZAVANTAJLI OKULLARA DAHA FAZLA KAYNAK AYRILMALIDIR

Merkezi yönetim bütçesinin %13,2'si Millî Eğitim Bakanlığı'na ayrılıyor. Var olan **bütçenin artırılması kadar verimli ve eşitlikçi biçimde kullanılması da önem taşıyor.** Sosyoekonomik olarak dezavantajlı öğrencilerin bulunduğu; kütüphane, spor salonu, yemekhane gibi fiziksel olanakların sınırlılığı nedeniyle öğrencilerin gelişimini yeterince destekleyemeyen ortaöğretim kurumlarına daha fazla ödenek ayrılması ortaöğretimde niteliğinin yükselmesine ve eşitliğin gelişmesine yardımcı olabilir. Bunun yanı sıra kaynaklar sadece bütçe olarak algılanmamalıdır. Dezavantajlı okulların bütçeye ek olarak nitelikli yönetici ve öğretmenlere sahip olması da önemlidir.

Öğrencileri araştırma, keşif, deney yapmaya, tartışmaya, oyun oynamaya, sosyalleşmeye, hayal güçlerini ve düşünme becerilerini geliştirmeye yönelten ve yeniliklere teşvik eden eğitim ortamları hem öğrencilerin potansiyellerini gerçekleştirebilmeleri hem de öğrenmeleri için önemlidir.²² Eğitim ortamlarının, gençleri ve gereksinimlerini anlayan bir yaklaşımla dönüştürülmesi için gerekli bütçenin sağlanması önemli olacaktır.

Seçici liselere akademik becerileri güçlü öğrenci seçilmeli; diğer ortaöğretim kurumları akademik olarak heterojen bir yapıda olmalıdır.

Seçici liselere, bu okullarda sunulacak programa en uygun ve ülkedeki bilimsel, teknolojik ve sanatsal gelişime katkıda bulunmaya en istekli öğrenciler seçilmelidir. Türkiye'nin akademik bağlamda seçici ve tarihsel önemi bulunan liselerinin kendi öğrencilerini seçme fırsatına sahip olması, bu okulların geçmiş deneyimlerinin devamlılığını sağlamakla birlikte daha ileri bir düzeyde öğrenmeye hazır olduğunu kanıtlayan öğrencilerin bu okullarda buluşmasını da sağlayacaktır. Ancak, seçici liselerin iyi öğrenci seçebilmelerinin yanı sıra, ihtiyaçlarını gözetebilecek şekilde özgün ve esnek eğitim verebilme fırsatı sağlanması da önemlidir. Bu bağlamda, gerek seçici okullara gerekse tüm diğer okullara kendi ihtiyaçları doğrultusunda gerçekçi politikalar belirleyebilmeleri ve bu politikaları uygulayabilmeleri için alan, sorumluluk, kaynak ve destek verilmelidir.

Tüm okullarda sosyal çeşitliliğin sağlanması hem fırsat eşitliği açısından hem de tüm öğrencilere daha zengin bir öğrenme ortamı yaratmak açısından önemli olacaktır. Öğrenciler en çok kendilerinden farklı yaşam deneyimi olan akranlarından öğreniyor ve sosyolojik olarak farklılıkları içeren öğrenme ortamları öğrencilerin akademik çıktılarını olumlu yönde etkiliyor.²³ Yeni sistem ise iyi okulların olduğu mahallelere varlıklı ailelerin taşınma ihtimalini ve sosyoekonomik bir ayrışma olması riskini beraberinde getiriyor. Bakanlık böyle bir durumun nasıl yönetileceğine dair bir açıklama yapmadı.

Ortaöğretimin en önemli sorunlarından biri öğrencilerin akademik olarak ayrıştırılması ve bunun getirdiği eşitsizliktir. Bilimsel çalışmalar, öğrencilerin akademik gelişim açısından farklı becerilere sahip akranlarıyla birlikte öğrenim görmesinin tüm öğrencilerin sosyal, duygusal ve akademik gelişimi üzerinde daha olumlu bir etkiye sahip

22 Atabay, S. Mekan ve Mimarının Eğitimde Başarıya Etkisi. 6 Kasım 2017'de şuradan erişildi: <http://www.ted.org.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFA79D6F5E6C1B43FF44EA474750BABA90>

23 Chang, M.J. The positive educational effects of racial diversity on campus. Gary Orfield (Ed.) Diversity Challenged: Evidence on the Impact of Affirmative Action. Cambridge: Harvard Education Publishing Group; Terenzini, P.T., Cabrera, A.F., Colbeck, C.L., Bjorklund, S.A. & Parente, J.M. (2001). Racial and Ethnic Diversity in the Classroom: Does it promote student learning? The Journal of Higher Education, 82(5), s.510-530; Rudenstine, N.L. (1996). The uses of diversity. Harvard Magazine, s.48-62.; Sleeter, C.E. & Grant, C.A. (1994). Making choices for multicultural education: Five approaches to race, class and gender. New York: Maxwell Macmillan.

olduğunu gösteriyor.²⁴ Dolayısıyla, seçici liselerin dışındaki ortaöğretim kurumları farklı seviyelerde akademik beceriye sahip öğrencileri içinde barındırmalı ve bu anlamda heterojen bir yapıya sahip olmalıdır. Yeni sistemin bu soruna yönelik adım atmış olması olumludur ancak akademik ayrıştımının önüne geçmek için, **ortaöğretim kurumlarına öğrenci yerleştirmenin tek girdisi not ortalaması ve/veya merkezi sınav sonucu olmamalıdır. Her çocuğun ilgi duyduğu ve istediği bir okul türüne yerleşebilmesi için öğrencilerin akademik, sosyal ve duygusal becerileri, sanatsal ve sportif eğilimleri dikkate alınmalıdır.** Yeni sistem ise öğrencilerin farklı becerilerini dikkate almıyor.

---

24 Palardy, G.J. (2013). High school socioeconomic segregation and student attainment. *American Educational Research Journal*, 50(4), s.714-754; Marsh, H.W. & Hau, K.T. (2003). Big-Fish-Little-Pond Effect on Academic Self-Concept: Cultural (26-Country) test of the negative effects of academically selective schools. *American Psychologist*, 58(5), s.364-376.

Bankalar Caddesi Minerva Han No: 2
Kat: 5 Karaköy 34425 İstanbul
T 0212 292 05 42
F 0212 292 02 95
www.egitimreformugirisimi.org